

Coyote van Hari Kunzru

Om maar met de deur in huis te vallen, *Coyote* is een beest van een boek en Hari Kunzru is een beest van een schrijver. In 2002 debuteert hij met *The Impressionist* en iedereen valt over elkaar heen om hem de hemel in te prijzen. Er is zelfs een uitgever die hem één miljoen dollar aanbiedt als voorschot op zijn volgende boek. Zo'n bedrag kan natuurlijk niemand waarmaken. Zijn tweede boek verschijnt, en het derde, allebei uiterst respectabele romans, want meneer kan schrijven, maar één miljoen dollar, is dat niet wat veel? Er volgt vier jaar radiostilte, en in die vier jaar reist Kunzru over de hele wereld en verzamelt hij informatie en doet hij ideeën op voor een volgende roman. En die roman is dan *Coyote*, in het Engels *Gods without Men*.

Waar komt die titel vandaan? Het is een bewerking van een citaat van Honoré de Balzac. 'In de woestijn, moet u weten, is alles, en is niets, is God zonder mensen.' Kunzru maakt daarvan 'Goden zonder mensen'. Hij kiest een plek in de Californische woestijn als middelpunt voor zijn roman, een plek waar al zijn verhaallijnen elkaar kruisen, een woeste, dorre, onvruchtbare en vrijwel onbewoonde omgeving, met aan de horizon 'een rotsformatie, een reusachtige, afgeronde steenmassa, die leek op de rug van een groot, slapend dier, met een kroon van drie wankele, vrijstaande rotsen', de Drie-Vinger-Rotsen, die op alle reizigers zo'n overweldigende indruk maken dat ze er religieuze, zelfs mythische eigenschappen aan toeschrijven. De Drie-Vinger-Rotsen kunnen daar nooit zomaar door de natuur zijn neergezet, er moet wel een goddelijke handeling aan vooraf zijn gegaan, hier huizen goden, goden zonder mensen. En waar goden zijn, daar komen mensen op af.

Ergens in zijn roman heeft Kunzru het over verontwaardiging en de angst die mensen voelen wanneer er zich iets onkenbaars aan ze voordoet. De wereld waarin we leven bestaat uit een chaos van gegevens en gebeurtenissen die we nooit allemaal kunnen kennen. Om toch een ordening in die chaos aan te brengen, om houvast op de wereld te krijgen, creëren de hoofdpersonen in *Coyote* elk hun eigen waan, ze vernauwen hun blik op de wereld zodanig dat ze zich veilig kunnen voelen. Er is in het boek één iemand die dat niet doet, de vader van het verdwenen jongetje, maar ook hij valt uiteindelijk ten prooi aan een waan. Ook hij lost een harde werkelijkheid op in een illusie.

Zoals gezegd, Kunzru heeft ongeveer vier jaar aan dit boek gewerkt. Hij heeft acht verschillende verhaallijnen bedacht, elk met een eigen stijl. Die stijlen lopen uiteen van eigentijds en bizar tot epische lyriek en een verkrampde Bijbelse toon. Al door de eerste drie bladzijden wordt de lezer op scherp gezet. In die bladzijden wordt de sage van coyote verteld, in een stijl die iets wegheeft van vervreemde slapstick en die je doet beseffen: dit is niet zomaar een boek. Die uiteenlopende stijlen schudde Kunzru natuurlijk niet zomaar uit zijn mouw, hij heeft er tijd voor nodig gehad om ze te creëren en uit te proberen, maar ze overtuigen allemaal.

Wanneer je als vertaler een boek als *Coyote* krijgt aangeboden, zeg je meteen ja, zeker wanneer je vrij bent. Zo'n boek passeert namelijk maar één keer in een vertalersbestaan. (Alhoewel... Na *Coyote* ben ik begonnen aan een Afrikaanse roman, *Kroniek van Perdepoort*, waarin hoofdstukken staan die door mijn meelezende partner worden beschreven als 'van een verpletterende schoonheid'. Het is overigens

puur toeval dat ik in de nadagen van mijn vertaalcarrière achter elkaar twee boeken vertaal die in mijn persoonlijke vertaal-top-drie terecht zullen komen.)

Om een boek als *Coyote* te vertalen, met zijn veelheid van stemmen, heb je tijd nodig. Om aan voldoende tijd te komen heb ik Anneke Bok gevraagd de helft van het boek te vertalen, namelijk de verhaallijn die zich afspeelt in 2008 en 2009. Ikzelf heb alle andere verhaallijnen voor mijn rekening genomen, en dus ook de veelheid van stijlen die daarbij hoort. Dat was een kwestie van pure ijdelheid: ik wilde me niet de kans laten ontnemen om te etaleren wat ik als vertaler allemaal in huis heb. Iedereen heeft het over vertalersgeluk, maar er bestaat ook zoiets als vertalersijdelheid. Het levende bewijs staat hier voor u.

De mensen met wie ik te maken kreeg waren onder anderen een aan grootheidswaan lijdende vliegtuigwerkbouwkundige die zichzelf omtovert tot sekteleider en een langzaam waanzinnig wordende en in bijbelse termen sprekende mormoon. Dat betekent niet dat Anneke het rustig aan kon doen. Haar verhaallijn was losjes gebaseerd op de trieste geschiedenis van Madeleine McCann, het meisje dat tijdens een vakantie in Portugal opeens was verdwenen. Hari Kunzru stoffeert deze hoofdstukken met een bonte stoet van personages, een popster bijvoorbeeld, en een Irakees meisje dat in Amerika terechtkomt. En allemaal praten ze in een totaal eigen jargon. Daarnaast kreeg Anneke te maken met een economisch computermodel dat alle gebeurtenissen in de wereld registreert en verwerkt in een automatisch uitgevoerd patroon van beleggingen en investeringen. En zoiets vergt uiteraard het nodige opzoekwerk en inzicht.

Omdat we al vaker met elkaar gewerkt hadden, hebben we bij het meelesen en nakijken gekozen voor een strategie van rechtstreeks aanpassen en corrigeren, anders dan in het verleden, toen we elkaar onze vertaalwijzigingen voorlegden, heel keurig met redenen omkleed. De nieuwe aanpak stoelt op vertrouwen in het kritisch vermogen van de ander en heeft als voordeel dat er tijd wordt gewonnen. In een laatste naleesronde konden we wijzigingen terugdraaien die ons niet aanstonden. Daarbij voelden we ons gesteund door ons beleid van de drie jokers. Als een van ons twee het absoluut niet eens was met een gekozen vertaling, konden we een joker inzetten, tot drie keer toe, en dus eigenlijk een embargo uitspreken. Natuurlijk ging daar een langdurige discussie aan vooraf, die bij Anneke af en toe moet hebben geleid tot de wens om mijn schedel open te klieven met een spinaziehakker.

De praktijk heeft overigens uitgewezen dat we in onze gezamenlijke vertalingen zelden of nooit een joker hebben ingezet. Een van de dingen waarover we bijvoorbeeld hebben zitten plukharen is het gebruik van het woord 'wijffie'. Het paste volgens mij uitstekend in de sfeer van de verhaallijn waarmee ik bezig was. Ik hoor het mijn tante nog tegen haar dochter zeggen, vol genegenheid. Maar Anneke had er bezwaren tegen, bezwaren waarop ik al een keer bij een andere collega-vertaalster was gestuit. Ook die zag iets denigrerends in dat woord. Of ik er een joker voor heb ingezet weet ik niet meer, dat heb ik geloof ik verdrongen, maar ik hoop eigenlijk van wel.

In zijn beschrijving van wat zijn personages overkomt springt Kunzru heen en weer in de tijd zodat er een caleidoscopisch geheel ontstaat waarin de lezer langzaam het verband ontdekt, een verband dat door de ene recensent wordt aangeduid als 'de onkenbaarheid van de dingen' en door de andere 'de ondoordringbare verwevenheid

van alles wat kosmos is'. En dat allemaal in een veelheid van stijlen waarvoor de vertaler zijn hele hebben en houden uit de kast moet trekken – iets wat deze vertaler, en naar ik meen ook mijn collega Anneke, met alle soorten van genoeg heeft gedaan.

Rob van der Veer
april – mei 2013